

25. Co wszystko wyżej opisane tak iako się na ten czas działo i na czym zostało, My Zygmunt August kroi Polski przerzeczony chcieliśmy wszem wobec oznajmić, iakoż oznajmujem i każdemu komu należy wiadomość tego czynimy tym listem Naszym, któryśmy sami ręką swą podpisali i pieczęcią Naszą zapieczętować kazali. Dan w Warszawie na sejmie walnym koronnym trzynastego dnia marca, roku Bożego tysięcznego pięćsetnego sześćdziesiątego czwartego, a panowania Naszego trzydziestego piątego.

IV. DEKRET NA SĄDY NOWE PRZESZŁE

Zygmunt August, z łaski Bożej Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie etc. pan i dziedzic.

1. Wszystkim wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznaimujemy tym listem Naszym. Dowiedziawszy się, iż tych, którzy na sędziach nowych siedzieli, tak z dygnitarzów iako z urzędników ziemskich i deputatów, niemało przed sąd Nasz spożywano o dekreta, które na tych to sędziach czynili. A iż takowe sądy na sejmie przeszłym piotrkowskim, a za pozwoleniem Senatu i posłów, postanowione były na ieden raz tylko, tym sposobem: iż przez te, którzy na takowych sędziach zasięść mieli, skażni i dekreta ich w rzeczach (które przez ruszenie, albo appellacyje, od sądów i od urzędów, także też i pozwow i z przypozwów zwrócenia **per partes**, właśnie podług konstytucyi sejmu piotrkowskiego na one sądy przypadły) tej ważności być mają, iakoby przez Nas samych na sejmie, albo na sędziach Naszych Królewskich, za dworem uczynione i skazane być miały. I chcąc zabezpieczyć temu, aby takie dekreta nie były w[z]ruszane i ci, którzy spozwani są, **etiam ad instantiam instigatoris officii Nostri**, byli wolni, znajdujemy spoiną uchwałą: iż ktobykolwiek na sejm albo też przez Nas za dworem, iakimkolwiek obyczajem był pozwan, ku skazaniu takowej skażni, podług ordynacyi i według uchwały sejmu przeszłego piotrkowskiego uczynionej, od pozwow i od rzeczy wolen być ma, i iest. A ktoby więc ieszcze tak uporny być chciał a przypowiedziać się na takowe pozwy i na nie ieśliby co **in contumatiām** otrzymali, takowe otrzymanie nie ma mieć żadnej ważności i być nie może ku żadnej szkodzie nikomu. A ieśliby też za przypowiedzeniem do sądu czym pozwany na takowy pozew stanął, tam nie odchodząc, sam albo prokurator iego, będzie powinien odłożyć winy sto grzywien, pod winą czternaścią grzywien; której winy sta grzywien połowica stronie, a druga do skarbu Naszego być ma. **In casu autem non satisfactionis pro praemissis, causa debet remitti ad officium, ubi bona actoris consistunt, pro ultima et finali exequutione poenarum.** A prokurator ma być skazan do wieże, ma tydzień siedzieć na dnie, tam gdzieby takowe rzeczy przez Nas były sądzone.

2. **Item.** Doszliśmy też tego, iż ci, którzy przez dekret Nasz za swe uczynki czci odsądzeni są, mieszkają doma i podczas między pocziwe ludzie się łączą, za czym dobrzy obrażają się, a źli ku zgorszeniu biorą pochop. A tak uchwałą sejmu tego i z przyzwoleniem rad i posłów znajdujemy, iż takowi czci odsądzeni miejsca w Koronie mieć nie mają, a starostowie ie poimać mają i będą powinni. Ktokolwiek u urzędu ich opowie się z dekretem i on ukaże **autentice**, za którym opowiedzeniem in instanti to poimanie osob takowych ma się stać, i dać takowego czci odsądzonogo ściąć. Co starostowie wypełnić będą powinni, pod winą onej stronie, która okaże dekret czci odsądzonogo, trzechset grzywien, gdy która **sufficienter de negligentia docebit**. O które do ziemstwa, gdy pozowie na roku pierwszym, **semotis quibusvis exceptionibus et dilationibus, motionibusque**, będzie powinien starosta **in instanti** pod winą czternaście grzywien odłożyć, **in defectu vero remittitur pro exequutione facienda ad viciniorem capitaneum.**

3. **Item:** też to Nas doszło, iż wywołańców za powodem prawa koronnego **pro suis delictis et excessibus**, iednych starostowie w majątności zaniechuwają, drudzy zasię przez sługi, domy swoje opatrywają, a od domu odiachawszy, na to się biorą, a snadź i drudzy zasię czynią **maiора et peiora prioribus delicta**. A tak aby złym do złego, a dobrym do skażenia nie podała się droga, mocą uchwały sejmu tego znajdujemy, iż ktorybykolwiek wywołany był tylko, a czci albo majątności odsądzon nie był, a takowe wywołanie przez ośm miesięcy na sobie

niósł, nie mając sublacji wywołania swojego, i za którym nie czyniłby de **male obtento** (iako o tym jest statut warszawskiego sejmu)¹ będzie powinien starosta, pod którym wywołaniec majątność swą ma, za okazaniem dekretu **autentice** przez stronę, dekret takowy przeiżrzeć. A gdzieby podług daty dekretu ten czas, iako **supra expressum est**, wyszedł, **ad bona iure victi** ziachać, one w dyspozycją wziąć i dzierżać tak długo, aż on wywołany, abo kto od niego stronie dosyć uczyni. Po którym dosyć uczynieniu powinien on starosta puścić imienie stronie wnet **in instanti**; a póki starosta będzie dzierżał, mają pożytki iść na budowanie zamku iego dzierżawy i z nich przed Nami rachunek powinien będzie uczynić, a My potem rewizory mamy słać obejrzyć, ieśli wybudowanie **respondet expensae**. **Et nihilominus starosta sub poena trecentarum marcarum** strać się ma, iakoby takowego wywołanica poimał a wsadził, ktorego gardło **in gratia Nostra**. A to się ma rozumieć **in bannitionibus criminalibus, a in civilibus** wedla statutu dawnego, a **processu iuris** opisanego.

4. **Item**: też i w tym dana Nam sprawa o tym, iż ci, którzy na sędziach nowych przeszłych o zabicie i pomordowanie głów do wieże w wojewodztwach są skazani, z których mało który siadł, a takowemu dekretowi czynić dosyć nie chcą. Na który upór a zuchwalstwo takowych, znajdujemy uchwałą sejmu tego, iż takowy każdy do wieże skazany, a któryby dekretowi nie uczynił dosyć, uczynić będzie powinien do czasu niedziele przyszłej świętecznej, to iest sieść i wysiedzieć, iako dekret iest nań wyszedł, w powiecie swoim. A gdzieby więc takowy tym więcej temerarius być chciał, a dekretowi sądów nowych przyszłych nie uczynił dosyć do czasu wyższej opisanego, który z Zwolenia sejmu i dobroci Naszej Pańskiej, **pro hac vice conceditur**: tedy wnet po tym czasie starosta każdy w starostwie swym, **per proclamationes ministerialium** będzie powinien obwołać takowego każdego **bannitum**, **Nostra autoritate et laudo conventus praesentis**, i takowego każdego wywołanego poimać będzie powinien i dać ściąć, **sub poena similiter trecentarum marcarum** wyższej opisaney. A takowej uchwale i starościęj exekwucji nie ma nic iuż przeszkadzać, chociażby też kto in **contrarium** listy abo mandaty od Nas i z kancelaryi Naszej otrzymał; i owszem, któryby takowe listy abo mandaty **ad loci capitaneum** przyniósł, one **ad importunam instantiam** otrzymawszy, **simili poena** ma być karan. A miasta wszystkie, w którychkolwiekby się takowi wywołancy przechowywali, będą powinni **sub simili poena**, starościę pomoc dać, i sami takie wywołance poimować. A k'temu starostowie ci, gdzie na sędziach takich nowych były akcyje o pomordowanie głów, są i będą powinni akcyje wszystkie, to iest **poenas contumaciarum**, które były na pierwsze pozwy, abo też **lucra**, które in **peremptoriis terminis ex secundis citationibus provenientia instygatorowie capitaneorum** na tych to głównikach otrzymawali. Także też i remissyje od tych sądów do Nas, instygatorowi Naszemu oddać, któremu takowe postęпки gdy będą oddane, będzie powinien instygator **sub poena privationis sui officii**, podług prawa przeciwko nim postąpić, w rzeczach tych. A k'temu **allegatio praescriptionis ob non prosequutam causam** nie ma nic szkodzić.

5. A takowe postanowienie ma być oznaimiano do wojska, którym My z uchwały sejmu niniejszego naznaczamy **terminum ad sessionem turris** w sześci niedziel po wysłudze tej ćwierci roku która im teraz iest abo ma być przypowiedziana, a ma im być wolno odiachać **ad sessionem turris, nulla poena exinde sequuta**.

Dla lepszej pewności i świadectwa, ku temu listu pieczęć Naszę przycisnąćśmy kazali. Dan na sejmie walnym koronnym warszawskim, ostatniego dnia marca roku Bożego tysiącznego pięćsetnego sześćdziesiątego czwartego, a panowania Naszego trzydziestego piątego. **R[elatio]** księdza Piotra Myszkowskiego, podkanclerzego koronnego, dziekana krakowskiego, gnieźnieńskiego, płockiego, lanczyckiego, warszawskiego proboszcza.

¹ Por. wyżej LXIII. Statuta sejmu warszawskiego (15 stycznia 1557), p. 3.